

KURTULUŞ SAVAŞI YILLARINDA CEPHE GERİSİNE GÖNDERİLEN GAYR-I MÜSLİM VATANDAŞLARIN AİLELERİYLE HABERLEŞMELERİ

*Dr. Zekeriya TÜRKMEN**

GİRİŞ

Türk İstiklal Harbi yıllarında Yunanlılar, cephe gerisinde faaliyette bulunan Türk Milli Kuvvetleriyle mücadele edebilmek için, düzenli işgal kuvvetlerinden başka, bölgedeki yerli Rum ve Ermenilerden teşkil ettikleri çeteleri kendi menfaatleri hesabına birer alet olarak kullanmışlardır.

Gemlik, Kocaeli, Sakarya ve Büyük Menderes nehri hattında bulunan ve her biri 150 kadar mevcutlu olan bu çeteler, düzenli Yunan kıtalarıyla birlikte gözetleme ve savunma hizmetlerinde kullanıldıkları gibi, işgal bölgesindeki Türk halkın ayaklanmasını önlemek, Türk milli kuvvetlerini takip etmek, Yunan ordusunun herhangi bir geri çekilmede Anadolu'yu tahrip planında yardımcı olmak için de görevlendirilmişlerdir.

İşte, Rum ve Ermeni azınlıklar bu sıraladığımız sebeplerden dolayı, Türk ordusunun denetiminde bulunan bölgelerde alınan bir takım idari tedbirlerle cephe gerilerine gönderilmişlerdir. Yalnız burada, cephe gerisine gönderilen azınlıkların sadece eli silah tutabilecek olan erkek nüfusunun olduğunu belirtmek gerekir. Batı Cephesi Komutanlığı İstihbarat Şubesi bu şekilde bir tedbire başvurarak Yunanlıların emellerine engel olduğu gibi, TBMM hükûmeti sınırlarında kalan gayr-ı müslim halkın aldatıcı propagandalara alet olmalarını da önlemiş oldu. Bu yazıda, Batı Cephesi Komutanlığına bağlı İstihbarat Şube Müdürlüğü tarafından Afyon-Aziziye kazasında ihtiyati bir tedbir olarak alınan ve cephe gerisine gönderilen gayr-ı müslimlerin durumundan ve aileleriyle olan mektuplaşmalarından bahsedilecektir.

* Genelkurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüd Başkanlığı, Atatürk Araştırma ve Eğitim Merkezi.

**BATI CEPHESİ MINTIKASINDAN İÇ BÖLGELERE SEVK EDİLEN
GAYR-I MÜSLİM ERKEK NÜFUS İLE EVLERİNDE
KALAN AİLELERİNİN DURUMU¹**

Yunan ordusu, işgal sahasında bulunan müslüman ahalisinin zulüm, işkence, yağma ve çok zaman katliamdan kaçarak gelen yüzlerce mültecinin genel ifadelerine göre, son derecede barbar ve vahşi muamelelerde bulunmuştur. Buna karşı Türk ordusu mıntikasındaki Hristiyan ahalinin malı, canı, ırzı tamamen korunmuş olup her Türk vatandaşın hukukunu haiz bulunuyorlardı. Harp sahası sayılan yerlerden şimdiye kadar Hristiyan ahalisi arasında Yunanlılara casusluk edenlerin bulunmuş olması ve sahil yerlerde bulunan köylerimizdeki Rum halkı kendi emellerine alet ederek ikide birde Yunan ordusunun idare ettiği eşkiyanın bu köylere girerek aşağıda isimleri zikredilen kadın, erkek, birçok Müslüman Türkü şehit edip, evleri yakmaları Hristiyan erkek ahaliyi harp mıntikasının gerisine göndermek mecburiyetini ortaya çıkarmıştır.

Bunların aileleri refah ve huzur içerisinde dirler. Aileleriyle düzenli olarak haberleşmelerini sürdürmektedirler. Gerek tehcir edilen erkekler arasında, gerek ordu sahasındaki kadınlar arasında kuvvetli iktisadi bir faaliyet görülüyor. Vaktiyle fakir oldukları bilinen aileler bile kendi hayatlarını temin ettikten sonra karşılıklı olarak birbirlerine para gönderdikleri banka makbuzlarıyla sabittir. Ordu mıntikasında savaş durumundan dolayı uzaklaştırılan Hristiyan ahalisi 4 Haziran 1922 tarihli Yunan ajansının iddia ettiği gibi feci bir vaziyette imha edilmiş değildir. Hepsisi işleri ve güçleriyle meşgul olup aileleriyle de haberleşmektedirler. Bunların bir bir isimleri, adresleri ve hayat tarzlarını tespit ve ilan etmek mümkündür. Garp Cephesi kendi sahasındaki Hristiyan ahalinin en medeni bir uygulamaya maruz olduklarını ispat edecek mektuplarını, makbuzlarını sıra ile neşredebilir.

AZİZİYE MINTIKASI²

Aziziye mıntikasındaki askeri makamlardan Garp Cephesi Komutanlığına gönderilen raporda, ordu gerisine gönderilen Hristiyan erkeklerin yerlerine sağlık ve selamete vardıklarına dair yazdıkları mektuplarla geride kalan ailelerin refah içinde oldukları ve her ay erkeklerine para gönderdiklerine dair Ziraat Bankası ve Postahane kayıtları ele ulaştırılmıştır.

1. Bu makalenin yazılmasında büyük ölçüde Erkân-ı Harbiye-i Umumiye Riyaseti Batı Cephesi Komutanlığı İstihbarat Şube Müdürlüğü'nün 1337 (1921) yılında neşrettiği, *Yunanlıların Yeni İşgal Ettikleri Söke ve Havalisinde Yunan Askerlerinin Vahşeti* adlı eser kaynak olarak kullanılmıştır. Adı geçen eser Genelkurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüt (ATASE) Başkanlığı Kütüphanesi İstiklal Harbi koleksiyonu nr: 152'de kayıtlı bulunmaktadır. Batı Cephesi Komutanlığı İstihbarat Şube Müdürlüğü tarafından neşredilmiş olması eserin önemini artırmaktadır.
2. Aziziye mıntikası olarak geçen yer, bugünkü Afyon ilinin Emirdağ ilçesidir. Aziziye adı Cumhuriyet döneminde değiştirilmiştir.

Kasaba Hristiyanlarının tehcir tarihinden bugüne kadar aileleri tarafından muhtelif tarihlerde gönderilen paralarla bunların isimlerini içeren liste Ziraat Bankası kayıtlarıyla sabittir. Bunların ekserisi vaktiyle fakara olduğu hâlde bugün Müslüman komşularının yardımıyla iktisadi sahada bir mevki edinmişlerdir.

Aileleri tarafından kendilerine gönderilen miktarları yazılı bulunan paraları alan gayr-ı müslim vatandaşların kayıtları aşağıdaki çizelgede gösterilmiştir.

Gönderilen Miktar	Gönderen	Teslim Alan
1.000	Aziziye'de Tenekeci Papazyan zevcesi	Elaziz'de Papazyan Karabete
1.000	Aziziye'de Bayrakyan zevcesi Asyabet	Elaziz'de Bayrakyan Arnenak
5.000	Asyabet Yuvan Lazari	Elaziz'de Yorgi Mizancidis
2.000	Asyabet Tatyos validesi Elizabet	Elaziz'de Tatyos oğlu Tatyos
5.000	Asyabet Minasyan Kırkor kızı Viktorya	Elaziz'de Minasyan Kırkor
4.000	Asyabet Agya zevcesi Çakır	Elaziz'de Gaya Pekmezciyan
4.000	Asyabet Kevorkyan	Elaziz'de Bünyamin Kevorkyane
4.000	Asyabet Apostol oğlu Yuvan zevcesi Marat	Ankara'da Hacı Apostol oğlu Yuvana
3.000	Asyabet Nişan zevcesi Sultan	Elaziz'de Nişan Ankaralıyan
6.000	Asyabet Tepelikyan kerimesi Doronsa	Aksaray'da Zaven Sinanyana
5.000	Asyabet Avram zevcesi Sofi	Aksaray'da Arnenak oğlu Avram
2.000	Asyabet Kaliman zevcesi Maryam	Palu'da Kaliman
2.000	Asyabet Sirop zevcesi Maryam	Elaziz'de Kirofyan Konyacıyan
1.000	Asyabet Papasoğlu kerimesi Surpin	Elaziz'de Rupen Mudanyan
1.000	Asyabet Zaharya zevcesi Harikliya	Keskin'de Zaharya
1.000	Asyabet Kosti zevcesi Parsine	Keskin'de Kosti
3.000	Asyabet Dumacıyan zevcesi Maryam	Elaziz'de Hayk Dökmeciyan
1.500	Asyabet Kelemyan kerimesi Maryam	Kayseri'de Serkis ve Lyord Artin
2.000	Asyabet Pozan kerimesi Simo	Elaziz'de Pozan Çalçıyan
1.000	Asyabet Nişan zevcesi Sultan	Elaziz'de Ankaralıyan
3.000	Asyabet Sirop zevcesi Maryam	Niğde'de Sirop Kalpakçıyan
2.000	Asyabet Piroz Jamkoçyan	Elaziz'de Koçkıyan
2.000	Asyabet Hacı Ohannes zevcesi Şahin	Elaziz'de Hacıyan Ohannes
2.000	Asyabet Çerçıyan Ohannes zevcesi	Elaziz'de Artin Dingilyan
2.000	Asyabet Papazyan zevcesi Makruhi	Elaziz'de Yaprakyan Karabet ve Arnenak
5.000	Asyabet Yorgaki zevcesi Teodora	Elaziz'de Yorgaki
1.000	Asyabet Vasil oğlu Maraben	Yozgat'ta Vasil
500	Asyabet Karabet zevcesi Bayzar	Elaziz'de Saraç Karabete

2.000	Asyabet Nikoli zevcesi Mari	Yozgat'ta zevci Nikoli
3.000	Asyabet Pekmezci Agya zevcesi Çakır	Elaziz'de Pekmezciyan Çakır
1.000	Asyabet İstapan Pasyan	Elaziz'de İstapan Pasyan
500	Asyabet Mariya Tepelikyan	Niğde'de Kirkor Tepelikyan
2.000	Asyabet Tepelikyan zevcesi Elizabet	Elaziz'de Karabet Karakaşyan
30.000	Asyabet Damayanos zevcesi Veslem	Elaziz'de Damayanos
10.000	Asyabet Lazaridis zevcesi Mari	Elaziz'de Yuvan Lazaridis
4.000	Asyabet Anastas zevcesi Nazik	Elaziz'de Anastas oğlu Tanaş
4.000	Asyabet Ohannes zevcesi Elizabet	Sivas'ta Kalpakçıyan Ohannes
3.000	Asyabet Minasyan zevcesi Duruhi	Sivas'ta Minasyan
3.500	Asyabet Siropin Tepelikyan	Elaziz'de Karabek Acemyan
900	Asyabet Zafet zevcesi Evdoksa	Ankara'da Vasilya
5.000	Asyabet Janet zevcesi Evdoksa	Diyarbakir'de Hacı Anderya
2.000	Asyabet İstapan Melisyan	Elaziz'de Melisyan Sirop
8.000	Asyabet Doronsa Kiroka	Elaziz'de Hacı Agop
5.000	Asyabet Ajbanyandan	Elaziz'de Karabet Varjabatyan
3.000	Asyabet Ajbanyandan	Kastamonu'da Papas oğlu Simon
4.000	Asyabet Pozant validesi Simon	Elaziz'de Pozant Şalcıyan
5.000	Asyabet İliya zevcesi Vasiliko	Elaziz'de Dimos
2.000	Asyabet Karabet kerimesi Maryam	Palu'da Karabet Manjeyan
3.500	Asyabet Rapik Darhamyan	Elaziz'de Darhamyan
2.000	Asyabet Viktorya	Aksaray'da Hacı Batmazyan
15.000	Asyabet Tepelikyan zevcesi Makruhi	Aksaray'da Ago Tepelikyan
2.500	Asyabet Sirop zevcesi Maryam	Aksaray'da Kalpakçıyan Nubar
4.000	Asyabet Novidi oğlu Sava	Ankara'da Hacı Apostol oğlu Yuran
3.000	Asyabet Dümeciyan kızı Elizabet	Kayseri'de Dümeciyan Agop
2.000	Asyabet Avdan kerimesi Surpik	Elaziz'de Mutyan
22.500	Asyabet Teodora	Aksaray'da Ligor
2.000	Asyabet Viktorya Melisyan	Aksaray'da Artin Melisyan
2.000	Asyabet Agop zevcesi Maryam	Keskin'de Agop
15.000	Asyabet Avram Zevcesi	Aksaray'da Arslan oğlu Arslan
2.000	Asyabet Hocyan oğlu ve zevcesi Maryam	Mut'da Ohannes Hocyan
2.000	Asyabet Kozmo oğlu Todorı	Elaziz'de Kozmo oğlu Yuvan
3.000	Asyabet Karabet zevcesi Makruhi	Elaziz'de Karabet Armenak
6.000	Asyabet Müftizade Hayri Efendi	Elaziz'de Tanas oğlu Tanas
3.000	Asyabet Daruhi Melisyan	Sivas'ta Ohannes Efendi
1.000	Asyabet Cennet oğlu zevcesi Evzokya	Ankara'da Vasil
3.000	Asyabet Nişan zevcesi Sultan	Elaziz'de Nişan Ankaralıyan
2.000	Asyabet Kirkor Zamokşyan	
2.000	Asyabet Hocıyan oğlu zevcesi Maryam	Mut'ta Hocıyan
2.000	Asyabet Cennet oğlu Zevcesi Evzokya	Diyarbakir'de oğlu Anderya
3.000	Asyabet Dümeci zevcesi Marım	Elaziz'de Dümeci oğlu Hayık
4.000	Asyabet Çakır zevcesi Marım	Elaziz'de Pakmezyan

Posta vasıtasıyla gönderilenlere gelince onların listesini de şu şekilde vermek mümkündür:

Gönderilen Miktar	Gönderen	Teslim Alan
2.000	Aziziye'den Direkçioğlu zevcesi Maryam	Ereğli'de Karabet oğlu Agop
1.000	Aziziye'den Bayrakyan Artin	Ereğli'de Karabet oğlu Bayrakyan
2.000	Aziziye'den Karabet Milincan	Ereğli'de Milincan
1.000	Aziziye'den Toti Marakyandan	Koçhisar'da Makaryan İstapan

Nisan Ayı

Gönderilen Miktar	Gönderen	Gönderme Tarihi	Teslim Alan
1.000	Hacı Pandeli	15 Nisan	Ereğli'de Simon
1.500	Ariyanden (?)	15 Nisan	Koçhisar'da Misak Andonyan
550	Karabet	15 Nisan	Ereğli'de Hacı oğlu Kamik
5.000	Karakin Tepelikyan	15 Nisan	Niğde'de Kirkor Tepelikyan
3.000	Pandeli	15 Nisan	Koçhisar'da Papanoğlu Avram
1.500	Karabet Minacıyan	26 Nisan	Koçhisar'da Boyacıyan
1.000	Karabet Minacıyan	22 Nisan	Koçhisar'da Melih oğlu Serkis

Mayıs Ayı

Gönderilen Miktar	Gönderen	Gönderme Tarihi	Teslim Alan
500	Artin Bayrakyan	5 Mayıs	Koçhisar Karabet Bayrakyan
1.500	Dökmeciyan Maryam	17 Mayıs	Bayrakyan Agop Dökmeciyan
2.000	Dudu Makaryan	17 Mayıs	Bayrakyan İstapan Makaryan
1.000	Minas oğlu Artin	29 Mayıs	Aksaray'da Haçıkıyan
5.000	Karakin Tepelikyan	17 Nisan	Niğde'de Kirkor Tepelikyan

Haziran Ayı

Gönderilen Miktar	Gönderen	Gönderme Tarihi	Teslim Alan
2.000	Jamkoçyan	1 Haziran	Misak
2.800	Yuvandan	11 Haziran	Yozgat'ta Nikolaki
1.000	Mineciyan Karabet		Koçhisar Çubukçuyan oğlu Ohannes
1.500	Dudu Makaryandan	31 Haziran	Koçhisar İstapan Makaryan
1.000	Pandelis		Koçhisar Zaharya
5.000	Karakin Tepelikyan	17 Haziran	Koçhisar Kirkor Tepelikyan
2.000	Karabet Minacıyan	12 Haziran	Aksaray Karabet Tavukçuyan
3.000	Pandeli	12 Haziran	Koçhisar'da Papanoğlu
1.000	Pandeli	12 Haziran	Koçhisar'da Mine Usta
10.000	Aziziye'den Atika	12 Haziran	Kars'ta Tavukçu Divos

Bunlar posta vasıtasıyla kıymetleri karşılığı olarak giden paralardır. Adres Aziziye'de Afyonkarahisar Aziziye'sinde ekmekçi Musa vasıtasıyla Hacı Toto Makaryana mahsustur.

15 Mart 1338/1922

İsmetli, benim validem Hacı Vartuhi Hanım Makaryan,

İki ellerinden öpüp selam ederim. Hatırını sormak isterim. Biz evlatlarımızı sorarsanız sağ salim bir durumda olup, sizlerin sağ ve selamette olmanızı Cenab-ı Hak'tan temenni ederim. Bizim için hiç merak etmeyin, biz pek iyi ve rahatız, kederimiz yoktur. Bu mektubu yazdığım tarihten iki gün evvel Yarvant'tan Erzurum'dan mektup aldım. İyi ve rahat olduklarını yazıyor. Hakim duduma söyleyin harçlığımız vardır. Kendisi arzu ederse Ziraat Bankası vasıtasıyla göndereyim. Hacı Ohannes'ten mektup aldım. Hanesi tarafında ve size çok selam eder. Artin dahi hususi olarak selam eder. Tepeliyan Hacı dudumun ellerinden öperim. Agop bizimle beraber, hiç merak etmesin, sağ olunuz merak etmeyiniz.

Kayseri'de Makaryan Mahdumun
Ohannes

9 Mayıs 1922

Aziziye'de Sivrihisarlı Boyacı Nişan Ankaralıyan Hanesine,

Sevgili Hemşirem Dirunsa,

Selam edip, hatırlarınızı sual ederek, sıhhatte olmanızı Cenab-ı Hak'tan arzu ile niyaz ederim. Bizleri sorarsanız hamd olsun iyi ve rahat olarak vakit geçirmekteyiz. 18 Nisan 1338 tarihli mektubunuzu aldım, çok memnun ve mesrur oldum. Kayın biraderim Pozant dahi yanımda olup çalışmaktadır. Onun için merak etmeyiniz. Zira rahatı çok iyidir. İnşallah sizin rahatınız iyidir, bize bildiriniz. Eğer zahireye gerek olursa, Sufi Mehmet Efendi'ye ve Kalaycı Cemil Usta'ya söyleyip isteyiniz. Her ne kadar zahmet ise de, onlara dahi vermelerini rica ederim. Cümlemenize selamlar ederim.

Zevciniz Nişan Ankaralıyan

Elaziz'den, 1 Mart 1338/1922

Aziziye'de Leon ve Ohannesyan Ailesine,

Hatırınızı sorarak selamlar ederim. Umarım inşaallah iyi ve rahatsızdır. Zevcem Rapiga benim için asla merak etme, hamd olsun iyi ve rahatım. Cenab-ı Allah cümlemenize sağlık versin. Dursunyan Agop'tan mek-

tup alıyorum, iyi ve rahattır. Baldızım Maryamgil Bursa'da imişler. İyi ve rahat olduklarını Tosunyan Kegork yazıyor. Mektubunuzu eksik etmeyin. Çocukların gözlerinden öperim. Zamkoçyan'dan bu hafta mektup aldım iyi ve rahat olup selam ederler. Hepiniz çok sağ olunuz. Kalpakçıyan Nubari yi olup validesine selam eder, gönderdiğiniz 20 lirayı aldım. Bizim için asla merak etmeyiniz.

Elaziz'den Leon Derohannesyan

Adres: Aziziye'de Sevgili ve Hakikatli Teyzem Serpik Benekliyan Hanıma,

Teyzeciğim Serpik Benekliyan,

Evvela selam eder, hal ve hatırınızı sual eder, şerefli ellerinizi öperim. Beni sorarsanız hamd ve şükür olsun iyiyim. Sıhhat ve afiyette olup gece gündüz sizleri düşünüyorum. Ümid ederim ki, sıhhatle olup gece ve gündüz bunun için Cenab-ı Hak'tan dua ederim. Bundan iki ay önce göndermiş olduğunuz 20 lira Aryayan Kirkor'un parası ile birlikte alıp kabul ettim. Kirkor'a 15 adet banknot verdim. Onu da telgrafla kendisine ibraz ettirdim. Size yazacaktır. Ben burada çok iyi ömür geçiriyorum. Eskişehir'de teyzem Oznik Hanıma mektup yazdım. Erzurum'da Karakin Efendi'den altı mektup aldım. Kendisi rahattadır. Bütün hemşehrilere selam ederim. Cevap yazmanızı rica ederim. Başka yazacak şeyim yok, Hüda'ya emanet olunuz.

Mahdumunuz Elaziz'de Karabet Acemyan

6 K.sani 1338/1922

Afyonkarahisar Sancağının Aziziye kazasında Hacı oğlu Hacı Ohannes Hanesine,

İnşaallah çoluk-çocuk cümleten rahat ve sıhhat üzeresinizdir. Bizim için dahi sual ederseniz ...tarihten 6 gün evvel buraya selametle geldim. Mahdumum Asador yanında kaldım. Çok şükür çok rahat iyi bir haldeyim. Benim için asla merak etmeyiniz. Arkadaşlarımın hepsi burada yanındadırlar hanelerine bilgi veriniz.

Kokacı ve Hayık Dökmeciyan burada beraber. Soran bütün dostlara hassaten selam ederler. Asador çocukların gözlerinden öper, mektubunuzu beklerim. İhmal etmeyiniz. Her halde cevap yazınız. Baki dua.

Hacı Ohannes Hacıyan

Muş'a tehcir edilmiş olan Rumların kendilerine mezalim yapılmadığına ve iyi muamele ve yakınlık gösterildiğine dair tanzim ettikleri mazbatalarla ailelerine yazdıkları mektuplar da aşağıda verilmiştir:

Bir Vesika

22 Mayıs 338/1922

Harp mıntıkası haricine idareten bizlerin çıkarılması emrolunmuş idi. Sevkimiz esnasında gerek yollarda ve gerekse bir şehir veya bölgeye uğradığımızda Osmanlı Hükûmetinin³ emriyle idare ve iaşemizin tamamıyla verildiği gibi istirahatımız son derece temin edildi. Hususiyle Muş'ta bulunduğumuz müddet zarfında san'atkâr olan eskiden olduğu gibi kendi sanatında serbest, rençber olanlar kendi işleriyle çalışmaktadır. Osmanlı Hükûmeti sayesinde hiçbir suretle bir taraftan zulüm ve baskı gibi bir halere düçar olmadığımız şükranla arz olunur.

İmzalar

Konya vilayetine tabî Alaiye kazası Rum muhacirlerinden Muş'ta bulunan rençber Pabuşçu Çolakyan oğlu Nikola, Karaman kazası Rum muhacirlerinden Muş'ta bulunan Terzi Kosti oğlu Vasil, Ereğli kazası Ermeni muhacirlerinden Muş'ta bulunan tenekeci esnafından Serkis Ohannes, Sivas vilayetine tabî Nıksar kazası Rum muhaciri Muş'ta bulunan rençber İstavri oğlu Yani, Nıksar kazası Rum muhaciri Muş'ta bulunan rençber Konstantin oğlu İspor, Nıksar kazası Rum muhacirlerinden Muş'ta ikamet eden rençber Sava.

Bir Mektup

Validem Hanım Huzuruna

Muhterem Valideceğim,

Oradan yani memleketten ayrıldığımızdan gerek yollarda ve gerekse uğradığımız şehir ve yerleşim bölgelerinde mahalli memurlar ile hükûmetin göstermiş olduğu yardım ve desteği sayesinde huzur içerisinde ikamet mahalli olarak tayin olunan Muş sancağına geldik. Şehre varışımız vakitsiz yani gecenin bir vaktinde idi. Kasabaya girdik. Memurlar ve kasaba ahalisi tarafından son derece şefkat görmekle beraber, aynı saatte kafilemiz için hazırlanan otelde istirahatimiz temin edildi. Bundan sonra fırınlardan ekmek ve sair levazımatımız ikmal edildi. Bir iki gün istirahatten sonra herkesin elinden gelebildiği sanata göre mahalli hükûmet tarafından dükkan açtırılmış ve sanatı bulunmayanların dahi kabiliyetlerine göre birer işle uğraşmalarına, rençber olanların dahi mahalli halktan çiftçiler arasına bırakılmak suretle çalışmaları temin edilmiştir. Hamd olsun hiçbir sıkıntımız yoktur. İnşallah kısa zamanda kavuşmak şerefiyle de

3. Her ne kadar TBMM hükûmeti tarafından bu tedbirler alınmışsa da, azınlıklar yazdıkları bu mektuplarda hâlâ Osmanlı hükûmeti ifadesini kullanmaktadırlar. Doğrusu TBMM hükûmeti şeklinde olması gerekirdi.

müşerref oluruz. Küçük hemşirem hanımın gözlerini öperim. Amcam ailesi Anastasya Hanıma selam ederim. Kerimesi Avraniye dahi selam eder, sorup sual edenlerin cümlesine selam ederim. Mektubumun cevabını beklerim. Baki sıhhatte olunuz efendim.

14 Şubat 1338/1922
Muş'ta Terzi Esnafından Rum
Mültecilerinden Kosti oğlu Vasil

Not: Mektup yazacak olursanız Muş'ta cari Komiser Muavini Niyazi Efendi vasıtasıyla yazınız.

Konya Vilayetinin Ereğli Kazasında Biraderim Serkis Kimerliyan Efendiye,

Muhterem Biraderciğim,

25 Kânun-ı Sâni 1338 (25 Ocak 1922) tarihli mektubunuzu ve sıhhatte olduğumuza dair haberleri aldım. Çokça memnun oldum. Eğer benim ahvalimi sorarsanız hamd olsun Cenab-ı Hak hazretlerine, Osmanlı hükûmeti sayesinde istirahatim yerindedir. Sizlerden ayrıldığı esnada ve gerekse uğradığımız şehir ve toplu mekanlarda hükûmet memurlarının göstermiş olduğu lütuf ve insanlığın yazıyla tarifi olamaz. Yaşasın, Türkiye Hükûmeti sayesinde kasaba ahalisinden bile son derece yardım görmekteyiz. Vaziyetimiz burada pek güzeldir. Katiyen bir merakım yoktur. Yalnız gece ve gündüz düşüneceğim sizinle görüşmektir. İnşallah-ı taâlâ Türkiye hükûmeti sayesinde yakın zamanda görüşür ve kavuşuruz. Aziz kardaşım İspor'un gözlerinden öperim. Ailemize selam ederim. Kerimem Azapem'in gözlerinden öperim. Akraba ve taallukatın cümlesine selam ederim. Beni sual eden komşularımın cümlesine selamlar ederim. İşte şimdilik bu kadarcık yeterlidir. Bu mektubumun cevabını gözlerim. Baki sıhhatte olunuz kardeşim.

22 Şubat 338/1922

Konya vilayetinin Ereğli kazasından
Muş'ta tenekeci biraderiniz Ohannes

Not: Mektup yazacak olursanız Muş'ta cari Polis Komiser Muavini Mehmet Reşat efendi vasıtasıyla yazınız.

Koçarlı, Bıyıklı ve Yeniköy Hristiyan ahalisinin Milli hükûmetimizin adil icraatından müteşekkir ve Müslüman ahali den memnun olduklarına dair Dahiliye Vekaletine gönderdikleri iki adet şükran mektubu aşağıya çıkarılmıştır:

Tahkik Heyeti Riyaset-i Celilesine

İtalyan askeri kıt'alarının Söke ve havalisini tahliye etmesi üzerine, Yunanlılar bu fırsattan istifade ile adı geçen bölgeyi istilaya başladı. Yunanlıların bu hücumunda birçok masum halk göç etmek zorunda kaldığı gibi, memleketin bütün serveti ve zenginliği gasp edilip yağmalandı. Bu sırada bölgede yerleşmiş olan ve öteden beri huzur ve sükun içerisinde olduğumuz Koçarlı nahiyesindeki zabıta kuvveti, memleketi saldırlardan korumak için Söke civarına gelmiş ve bu durumda nahiyeye boş kalmış iken öteden beri kardeşçe geçindiğimiz Müslüman ahalinin aldığı yerinde inzibat tedbirleri sayesinde hamd olsun gayr-ı müslim hiçbir ferdin burnu bile kanamadı. Mal ve mülklerinin tercihen himaye altında muhafaza edildiği, bu durumu binlerce kişinin şükranla karşıladığı görülmüştür. Şu suretle gerek hükümet ve belediye, gerek adil tahkik heyetine karşı türlü türlü memnuniyet ve hoşnudiyetlerle mütahassis olduğumuz cihetle durumu hükümet makamlarına arz ile bildirmek isteriz. İşte bu sadakatimizi bildiren yazıyı Koçarlı'da vazife yapan Tahkik Heyetine arz ve takdim etmeyi bir büyük vecibe addederiz efendim.

6 Temmuz 1338/1922

İmzalar

Koçarlı kilisesi ruhani reisi Papas Manuel, İhtiyar heyetinden Anesti, Mihal, Manuel, Marvrodimitri, Yani, Simion.

Tahkik Heyeti Riyaset-i Celilesine,

İtalyan askeri kıtalarının Söke havalisini tahliye etmesi ve Yunanlıların bu fırsattan istifade ile adı geçen yeri istilaya kalkışmaları ve hücumla bir çok masum ahaliyi göçe zorlayıp, servet saçan memlekette mal mülkü yağmaladılar. Burada vatan tutmuş olup, öteden beri huzur ve sükun içerisinde olduğumuz Koçarlı nahiyesinin Bıyıklı ve Yeniköy köylerindeki zabıta kuvvetleri, memleketin müdafaası ve her türlü tehditten korunmasını temin için Söke civarından getirilmiş olmasından dolayı, müdafaasız kalan köyümüzde İslâm ve Hristiyanlara karşı çeteler tarafından uygulanan saldırıların incelenip araştırılmasına, olayların sükun bulmasının ardından hükümetin teşebbüsü ile yapılan tahkikat sonunda mücrimler peyderpey yakalanıp kanuna teslim edilmişlerdir. Binaenaleyh şimdiye kadar hükümetin hakkımızda gösterdiği adaletli muamelenin bir açık delili olan bu durumdan dolayı şükranlarımızın icap edecek makamlara arzı için muhterem Tahkik Heyetinden rica ve istirham ederiz efendim.

6 Temmuz 1338/1922

İmzalar

Koçarlı kilisesi ruhani reisi Papa Manuel, Yeniköy ihtiyar heyetinden Yani oğlu Savaş, Bıyıklı ihtiyar heyetinden Civan Nikola, Bıyıklı ih-

tiyar heyetinden Panayot oğlu Andon, Hacı Nikola oğlu Anderya, Haçador, Yeniköy ihtiyar heyetinden Kegork.

Bir Vesika

Bugün hükümet tarafından gönderilen heyet büyük bir nezaket ve insaniyetle durumumuza dair bilgi talep etti. Harp dolayısıyla sürgün edilme zarureti hasil olan erkeklerimizin ikamet mahallerine salimen ulaştıklarını gönderdikleri mektup ve telgraflardan anladık. Harçlık olarak gönderdiğimiz paraların ulaştığına dair cevaplar aldık. Erkeklerimizin sevinde insani muameleden başka katiben bir muamele yapılmamıştır. Kendimiz burada işimizle meşgul oluyoruz. Hiçbir şahıs malımıza, canımıza, ırzımıza saldırmamıştır. Hiçbir kimseden şikayetçi değiliz. Hükümetimiz cins ve mezhep ayırmaksızın herkese adalet ve eşitlik uygulamaktadır. Adı geçen heyete sadece hatır sormaya ve meydana gelen olayları tedkik için geldiği ve böyle bir kağıt istemediği halde hakikate hizmet etmek maksadıyla işbu kağıdımızı kendi arzumuzla yazarak altına da imzamızı atarak adı geçen heyete takdim ettik. Başımızda bulunan Papaz Dimitri Efendi dahi Allah için şahittir.

3 Haziran 338/1922

İmzalar

Bahçıvan Sarı Dimitri ailesi Yasemin, Lazukta ailesi Evdoksiya, Dülger Andon ailesi Aliyenko, Terzi Yani ailesi Praska Kollaçanko, Sotri Kon-yari ailesi Evdoksiya, Temelli Andon ailesi Arkiro, Tosun ailesi Maryani, Kahveci Nikola ailesi Despina, Demirci Pavli ailesi Mari, Zaharya ailesi eleni, Çoka ailesi Kadina, Değirmenci Sava ailesi Kani, Yorgi oğlu Sotri ailesi Sofiya, Yuvan ailesi Vasileko Teohari kerimesi Tasa, Leftero ğlu İstefan ailesi Kirkokola, Tosun Pavli ailesi Despina, Urlalı Sufer zevcesi Depsine, Topal Enskili zevcesi Aliyenko, Semerci Panayot kerimesi Panayot, Mihal ailesi, Kayıkçı Toma ailesi, Muğlalı Atıka Vasilik oğlu Mihal zevcesi Eleni, Naum oğlu Katırcı Harito zevcesi Önteli Taya, Kiremitçi Anderya zevcesi Kodini, Değirmenci Topal Dimitri zevcesi Önteli Taya, Kiremitçi Anderya zevcesi Kodini, Değirmenci Topal Dimitri zevcesi Anastasi.

Belirtilen heyetin insaniyet ve nezaketini hal hatır için Hristiyan kadınlarının yanlarına geldiklerinde bizzat bulundum. Yukarıdaki ifadeleri ve özel olarak attıkları imzaları doğrudur, Allah için şahadet ederim. Bu kağıdı hükümet istemediği halde kendi arzuları ile vermişlerdir.

3 Haziran 1338/1922

Papas Dimitri

Aziziye'de Yusufaki Fred oğlu hanesinde oturan Bakkal Avram zevcesi Sofiya, İtak oğlu Destine,

Ülfetli zevcem. Hususiyle selam eder, halinizi ve hatırnızı sorarım. Eleni, Yorgo, Yuvan Voyodik'in gözleri öpülür. 10 Nisan 1338/1922 tarihli mektubunuzu aldım, çok memnun oldum. Tarihten iki gün evvel göndermiş olduğunuz 150 lira alındı. Mektubunuz da geldi. Biz rahat ve istirahatdayız. Adil Efendiye dahi çok çok selam eder, komşuluk ve insaniyete çok memnun oldum. Allah kendisinin hatırnı yapsın selam.

Aksaray'da Avram İtak oğlu

Aziziye'de Haykanuş Müsteciyan

Ülfetli zevcem Haykanuş,

6 Şubat tarihli mektubunuzu aldım. Çocukların sıhhat ve afiyette oldukları ve okula devam ettiklerini yazıyorsunuz. Çok memnun oldum, ben de rahattayım. Merak edilecek hiçbir şeyim yoktur. Rupin fotoğrafından bir tane buraya göndermiş memnun oldum. Mektubunu eksik etme, çocukların gözlerinden öperim. Baki afiyet ve selam.

Karabet Müsteciyan

14 Mayıs sene 1338/1922

Aziziye'de Hacı Arakil Minasyan hanesine,

Bu defa gönderdiğiniz 20 Nisan 338/1922 tarihli mektubunuzu aldım. Afiyette olduğunuzu öğrenince memnun oldum. Biz de rahat ve afiyetteyiz. Mektuplarınızı düzenli gönderirseniz çabuk gelir. Selam.

Hacı Agop Minasyan

Sevgili Oğlum Kalust,

Selam ederim, bu defa Muş'a ulaştık. Dükkan açtık, işe başladık. Bizim için asla merak etmeyin. Rahatımız ve keyfimiz iyidir. Bizim merakımız sizsiniz. Göndereceğiniz mektuplarla o da zail olur. Hemşehrilerim buradadırlar ve afiyettedirler. Tenekeci Karabet Armenak Elaziz'dedir. İyidir. Ethem Usta özellikle selam ederim.

Muş'ta Demirci Parvant
Karabet Şehiryan

Dahiliye ve Adliye Vekaletleriyle İstihbarat Umum Müdürlüğüne
Telgraf

İstilacı siyasetin tatbiki için asırlardan beri azınlıkları bir alet gibi kullanan bazı hükümetlerin, bu defa hükümetimizin abif bir hakla memle-

ket haricine çıkardığı Pavul ve arkadaşlarının arz ve beyanlarına dayanarak Anadolu Ajansında görülen asılsız mezalim hakkındaki iftiralarını büyük bir nefretle protesto ederiz.

Asırlardan beri dünya azınlıkları içerisinde, tarihin hiçbir millete nasip etmediği geniş imtiyazlarla yaşayan ve bilhassa milli hükümetimizin cins ve mezhep ayırmaksızın bütün halkına tatbik ettiği geniş ve büyük hak ve adalet feyizinden eşit şekilde yararlanan azınlıklar, tabî oldukları hükümete isnat ve iftiralara maruz kaldığını görmekte elemlidir. Muğla gibi harp mıntukasının dışında olan ve harbin bazı zaruretleriyle hükümetin diğer vilayete sevkine zaruret duyduğu bazı erkeklerin bile sevklere mazbut ve en adaletli bir surette cereyan etmiştir. Burada bulunan aileler de bugün en müşfik, en insani muamelelere tabî tutulduğu gibi, erkeklerinden muntazaman aldıkları mektuplar dahi en medeni bir hükümetin en insani uygulamalarını içerisinde bulundurmaktadır. Cümlesi sıhhatte ve rahattadır.

Şunu da gayet serbestçe arz ederim ki, ekalliyetler denilen bizler iki ecnebi hükümetin ilgisi bulunan patrikhane ile alakasını keserek gelecekte beraber olmak üzere necip Türk Milletiyle bir bütün teşkil etmeye karar vermişiz⁴. Böyle yek vücut bir kitle arasında ise, mezalim mevzu bahis olamaz. İşte bu protestomuzun bütün dünya kamuoyuna ilan ve bildirilmesini istirham ederim.

6 Haziran 1338/1922
Muğla Metropolit Vekili
Papa Dimitri

Marmaris Kaymakamlığının Mentеше Mutasarrıflığına 8 Haziran 1338/1922 ve 636 numaralı raporundan:

1. Marmaris Rumlarının ihaneti,
2. Hıyanetlerine rağmen tehirden sonra ailelerinin ve kendilerinin refah ve asayiş içinde yaşadıklarına daırdır.

Anadolu sahillerinde yaptıkları çapulculukla maişetlerini temine çalışan Adalı Rumlar kazamızın coğrafi durumundan dolayı adalara olan yakınlığından istifade ederek sahildeki köylerimizi daima saldırılar dü-

4. Muğla metropolidi Papa Dimitri bu ifadeleri ile Anadolu'daki Hristiyan Türklerin bu sırada lideri durumunda olan Papa Eftim gibi konuşmakta, İstiklal mücadelesini yapan Türklerle beraber olduklarını ifade etmektedir. Papa Eftim Eendi bu sırada Anadolu Hristiyan unsurlarını Fener Patrikhanesinin fesadından uzak tutmak için büyük çabalar sarfetmiştir. Bu konuda bilgi için bak., Zekeriya Türkmen, "Türk İstiklal Harbi Yıllarında Türk Ortodokslarının Fener Rum Patrikhanesine Karşı Yürüttükleri Propaganda Faaliyetleri", *Askeri Tarih Bülteni*, sy: 46, Ankara 1999, s. 71-78.

zenleyerek, bu köylerde yaşayan Rum vatandaşlarımızı da kendi arzuları doğrultusunda kullanarak, fırsat buldukça Müslüman halka zarar verecek hareketlerde bulunarak bazı feci neticelerin doğmasına neden olmaktadır. Bu feci olaylar sonunda birçok İslâm vatandaşı heder olmuştur. 1338 yılı Haziran ayının 4ncü günü kazamızın Karaköyü sahiline çıkan Adalı ve Yunanlı Rumlar dört Müslümanı şehid edip iki kişiyi yaralamışlar, 12 baş sığırı gaspederek, kendilerine yardımcı olan köyden çıkarak kaçmışlardır. Aynı senenin Temmuz ayı zarfında adı geçen köye tasallut eden Rum eşkiyaları Karaköy'de yaşayan Rumların delalet ve iştirakiyle 100 küsur Müslüman evini, mal ve eşyasını işkencelerle meydana çıkardıkları gibi, ziynet altınlarına varıncaya kadar bütün paralarını ve 90 civarında hayvanlarını ve külliyetli miktarda zahirelerini gaspetmişlerdir. Bu arada aralarında kadın ve çocuk olmak üzere 19 kişiyi katledip yaralamışlardır. Adı geçen köy sakinlerinden 6 Rum'u da beraber alıp götürmüşlerdir. Diğer bir taarruz da Emecek Köyüne vukubulmuştur. Buraya saldıran Rumlar kadınların boyunlarında ve sandıklarında nakit eşyadan ne buldularsa çalıp çırpılmışlar 12 Müslümanı şehid, 7'ini de yaralayarak Adalara savuşmuşlardır.

Şehid ve Yaralıların İsimleri

Karaköyü'nden şehid: Bölükbaşı oğlu Mehmed, Mangacı Halil oğlu Hüseyin, Hacı Bayram oğlu Ruşen, Kambilli oğlu Halil Kamil zevcesi Hıra, Hacı Mehmet oğlu Mustafa, Hacı Mehmed'in zevcesi Gülsüm, Vapur oğlu Halil, Alıka oğlu Ömer, Sabit Efendi kerimesi, Arap oğlu Halil, Hoca oğlu Adem zevcesi, 2 çocuğu, Sabit Efendi, Hoca Yusuf zevcesi Fatma Kocabıyık.

Yaralılar: Savcı oğlu Adem, Gül oğlu Hüseyin, Kuru oğlu Halil, Fatma Zeliha, Savcı oğlu Adem kerimesi Ayşe ve Fatma, Hüseyin zevcesi Hatice, Allahverdi mahdumu Galip.

Emecek Köyündeki şehid ve yaralıların isimleri:

Selim oğlu Abdullah, Koca Ali Halil, Reşadiyeli Mehmed, yaralanlar Vadiye'den Amca Mehmed.

İşte bu hıyanetin bu defada Yunan ordusu adına yapılmaması için bu havalı erkek Rumlarını içerilere göndermek mecburiyeti ortaya çıkmışsa da, aile efradı emniyet içerisinde hayatlarına eskisi gibi devam etmektedirler. Hatta bu havalide en ıssız vadilerdeki un değirmenlerinin bile Rumlar tarafından işletildiği, kazadaki bütün aileler uzaklaştırılan erkekleriyle muhaberede buldukları onlara her zaman yardım ettikleri biliniyor. Bu arada kendi hayatlarını da ayrıca kazanıyorlar.

Darende

Telgraf:

Köyceğiz'de Andon Badi

Sihhatteyim, mektuplarınızı alıyoruz. Cevap veriyoruz. Kırk lirayı aldım. Başka para istemem. Panayot'u harçlıksız bırakmayınız.

Zaharya

Velinimetim pederim. Selam eder ellerinden öperim. İnşaallah afi-yettesiniz, bizden dahi sual ederseniz hamd olsun tarihe kadar sıhhatteyim. Hiç merak edecek halde değilim. Çalışıyoruz. kazanıyoruz. İyi geçi-niyoruz. Onun için bizi düşünmeyiniz. Kayın valideme selam. Buradaki bütün arkadaşlarının rahatları iyidir ve sıhhattedirler. Muhaberede devam etmenizi rica eder ellerinizden öperim.

11 Mayıs sene 1338/1922
Darende'de Terzi
Yani tarafından

Köyceğiz'de Mihal zevcesi Eleni,

Zevcem Eleni,

Bilhassa selam eder hatırnızı sorarım. Hamd olsun cümlemiz sıhhat-teyiz, sizin de sıhhatte olmanızı Hak'tan daima temenni ederim.

Bizim için hiç berak etmeyiniz. Rahatımız iyidir. Valideme selam,e llerinden öperim. Çocuğumun gözlerinden öperim. Süleyman Efendi'ye, Nüfusçu Fehmi Efendi'ye selamlar.

Zevciniz Mihal

**Meneşe Mutasarrıflığından İçerilere Sevk Edilen Erkek Rumların
Ailelerine Yazdıkları Mektuplardan Bazıları**

Muğla'da zevcem hanıma,
Sevgili Zevcem.

Mahsus selam ederim. Hatırnız sual olunur, hamd olsun vücudum sıhhat ve afiyet üzeredir. 6 Mayıs 338 tarihli mektubumu kerimem Elmas Hanım'a hitaben yazdım. 20 Nisan 1338/1922 tarihli mektubunuzu aldım, sıhhat haberlerinizden memnun oldum. 6 Mayıs 338/1922 tarihli telgrafi-mızla tasdik ederim. Aliko yanımdadır. Selam eder almışsınızdır. Doktor yanımda size selam eder. Gönderdiğiniz çoraplar geldi, aldım teşekkürler ederim. Sivas'tan Erzurum'dan mektuplar aldım. Sıhhattedirler, elleriniz-den öperler. Kostı sıhhattedir validesinin ellerinden öper. Bizim için merak etmeyiniz. İyidir, hiçbir şeye ihtiyacımız yoktur. Komşulara selam ederim. Dualarınızı isterim.

Hacı Petro

Muğla'da Meyhaneci Andriko Hanesine,

16-19 Mart tarihli mektuplarınızı büyük bir sevinçle aldım. Bizim için sual ederseniz, hamd olsun sıhhatteyiz. Validemizin ellerinden öperim. Baldızım İstavro zevci Yorgi için katiyen merak etmesin. Dükkanın 20 lira ile üzerinizde kaldığını ve maldumum Hristo tarafından idare olunduğunu söylüyorsunuz çok memnun oldum. Bizim rahatımız iyidir. Fotoğraflarımızı tabii almışsınızdır. Dostlarım İlyas, Hamdi, Mehmed Efendilere selam ederim Buradaki bütün Muğlalılar sıhhatte olup size ve ailelerine selam ederler. Kirivan oğlu Vasilaki'nin size varınca ailesine çok selamı vardır. Hanesinde saksıda bulunan yasemin çiçeklerine ailesi iyi baksın. Çünkü yakında geldiği zaman koklayacaktır.

Sivas'da Hristo oğlu Andriko

Muhterem Sevgili Pederim ve Validem,

20 Kânun-ı Evvel 338/1922 tarihli mektubunuzu büyük bir sevinçle aldım. Mektup 20 günde Sivas'a geliyor. Validemin imzasını görünce son derece memnun oldum. Sivas benim oldu. Valideceğim benim için hiç berak etmeyiniz. Yiyip içiyoruz, iyiyiz. Kosti'nin anasına selam ederim. Ben, Kosti ile mektuplaşıyorum, kendisi Malatya'dadır. Apostol'un mektubunu aldım iyidir. Teyzesi merak etmesin. Komşumuz Emin Ağa'ya mahdumu Mehmed Efendi'ye ve Ekrem Efendi'ye hususiyle selam ederim. Cümlenize selam ederim.

Oğlumuz Mihalaki

Sevgili Hemşirelerim Maryani ve Despi,

Mektubunuzu aldım. Memnun oldum, mektubunuzda namusunuzla çalışarak maişetinizi temin ettiğinizi yazıyorsunuz, sizin ne vicdan taşıdığınızı bilirim. Hiç mahcup olmayınız. Hepsini unutulur. Hanenizi kime kiraya verdiğinizi bildiriniz.

Biraderiniz Vasilaki

Mektubunuzu aldım, çok memnun oldum. Yorgi Milas'tadır. Apostol'dan mektup almışsınız, memnun oldum. Rahatınıza bakınız, benim için merak etmeyiniz. Paraca ihtiyacım yoktur. Doktor Hüseyin Bey'e selam ederim. Sivas evkaf inşaatında çalışıyorum. Amele ustalarının başındayım. Gönderdiğiniz 50 lirayı aldım.

Oğlunuz

5 Nisan 1338/1922

Muğla'da Çuka Mahallesinde Hacı Petro Hanesine

Sevgili Kokona

Bayramınız mübarek olsun, mektubunuzu aldım. Sıhhat haberinize memnun oldum, cümlenize selam eder tebrik ederim. Buradaki rahatımız fevkalade iyidir. Erzurum'daki biraderim Nikos'tan Niğde'deki Hacı Petro'dan daima mektup alıyorum. Mektubunuzu yazan Hasan Efendi'ye selam eder size olan iyiliğinden dolayı teşekkürler ederim. Baki afiyette olunuz.

Sivas İmalathanesinden
Zevciniz Marko

Burdur'daki Hristiyanların Mektuplarından Bazıları

Sevgili Karekin Papasyan'a

Evvela mahsusen selam olunur. Umarım sıhhat ve afiyet üzeresinizdir. Eğer beni de sual ederseniz, vücudumuz sıhhatte olup, sağlığımıza duacıyım. Ciğerparem Bayzarım'ın gözlerinden öperim. Bugün kayın پدرimden mektup aldım, kendisinin Malatya'da olduğunu bildiriyor. Sıhhattedir, kendisine her hafta beş banknot göndereceğim. Buraya gelen İstafa'ya iki banknot verdim, postadan size verilmek üzere. Ayrıca size veriyorum. Bana haber verirsiniz. Harcarsanız tekrar gönderirim. Şimdi den geri çok gönderirim. Ancak alet ve eşyalarımı gönderiniz. Hasta iken iki banknot Pilibos Efendi'ye vermiştir. Birkaç gün 350 banknot daha vereceğim. Bilginiz olsun, evvelki mektupta yazmış idim. Yakayı, gömleği, boyun bağıni göndermek için iki çift maniket koyunuz. Baki cümlenize selam eder ellerinizden öperim.

Konya Aksaray'da Dişçi
Karekin Papasyan

Sevgili Zevcem Ozana Tüfenkçiyen,

Mahsus selam ederim, umarım iyi ve rahatsınızdır. Üç mektubunuzu aldım ve memnun oldum. 20, 24, 28 Mart ve 4 Nisan tarihli mektuplarım postadadır. Size Kevork'un cebinde bir hediye göndermişim, alıp almadığınızı bildirmiyorsunuz. Dün Talas'ın yanına gittik, iyi olup selam ederler. Roza fotoğraf istemiş, çıkartıp göndereceğiz, bilginiz olsun.

Hamparsun Tüfenkçiyen

Kayın Validem Hristo Hanım'a

Valideciğim: Evvela ellerinden öperim, hatırnızı sual ederim. Bizden sual olunursa, vücudumuz sıhhatte olup, sizlerin dahi sıhhatinize duadan geri kusurum yoktur. Bir gün evvel İstatiki'ye gönderdikleriniz mektubu aldı ve cevabını gönderdi. Mektubunuzda fotoğraflarımızın vasıl olduğunu bildiriyorsunuz memnun olduk. Mektubunuzu almıyorum madem ki, sevgili damadın var niçin mektup yazmıyorsun. Eğer mektup

yazmana kağıt bulamıyorsan ben buradan göndereyim. Bizim için elem ve keder etmeyiniz. Elhamdülillah sıhhat ve afiyetim pek mükemmeldir. Hasretinizden başka kederimiz yoktur. O tarafta gelinimiz Teodosya'ya selam ederim. Kardeşi buradadırlar. Palas mektebine girdi, gönderdikleri 7 banknotu aldı. Bizim Demirci Hasan'a selam ederim.

Damadınız Yorgi

Burdur Hristiyanlarının 16 Şubat 1338 (1922) Tarihinden İtibaren Dışarıda Kazanıp Ailelerine Gönderdikleri Paralar

Gönderilen Miktar(Kuruş)	Gönderen, Nereden Gönderdiği	Parayı Alan, Aldığı Tarih
800	Kayseri'de Çuhacıyan	Ailesine
1.500	Serkis zevcesi Sirop	Ailesine
4.000	Aksaray'da Tahraz oğlu Andon'dan	Burdur'da zevcesine
1.500	Diyap oğlu Sitap hanesine	Burdur'da zevcesine
1.500	Kayseri'de Köse oğlu Kosti kerimesi	Burdur'da zevcesine
600	Kayseri'de Pasturmacıyan Hanesine	Burdur'da zevcesine
400	Aksaray'da İstapa tarafından	Burdur'da ailesine, 25 Şubat
500	Aksaray'da Kirkor Yasımyan	Burdur'da ailesine
700	Aksaray'da Kirkor Yasımyan	Burdur'da ailesine
500	Nigar Usta'nın hanesine	Burdur'da ailesine, 6 Mayıs
500	Madenli Lefter'in hanesine	Burdur'da ailesine
300	Karayorgi zevcesi Aliyenko	Burdur'da ailesine, 2 Haziran
1.600	Silifke inşaat taburunda Anastasa	Ziraat Bankası kanalıyla 7 Mayıs
2.500	Konya'da inşaat taburunda Kiryakoya	Ziraat Bankası kanalıyla 30 Mayıs
2.500	Silifke'den Konya'ya İstavro'ya	Ziraat Bankası kanalıyla 4 Haziran
100	Yanko oğlu..... (Okunamadı)	Ziraat Bankası kanalıyla
1.400	Kaman'dan inşaatçı Hayk	Ziraat Bankası kanalıyla
1.700	Kaman'dan	Ziraat Bankası kanalıyla 4 Haziran
2.000	Kaman'dan Bedros Biruyan'a	Ziraat Bankası kanalıyla 5 Haziran
2.400	Konya'ya Hacı Bedros oğlu Manyasa	Ziraat Bankası kanalıyla 12 Haziran
5.000	Mut'ta Yuvaki'ye	Ziraat Bankası kanalıyla 6 Haziran
500	Silifke'de Ohannes.....	Ziraat Bankası kanalıyla 6 Haziran
1.000	Silifke'de inşaatçı Hayk Lek'e	Ziraat Bankası kanalıyla
900	Ereğli İnşaat taburu Kahicyan	Ziraat Bankası kanalıyla 12 Haziran
1.200	Niğde İnşaat Teryantfil oğlu Yorgi	Ziraat Bankası kanalıyla 12 Haziran
3.000	Niğde'de Yuvan Keşiş	Ziraat Bankası kanalıyla
2.900	Konya'ya Mihal oğlu İlya'ya	Ziraat Bankası kanalıyla 5 Mayıs
1.500	Silifke'ye Andon oğlu Hristo'ya	Ziraat Bankası kanalıyla
1.500	Yuvan oğlu Yorgi'ye	Ziraat Bankası kanalıyla 12 Mayıs
1.100	Silifke'ye İrakin oğlu Aleksiyen'a	Ziraat Bankası kanalıyla 15 Mayıs

1.500	Ereğli'ye Karakiyan oğlu Osep Efendi	Ziraat Bankası kanalıyla
1.500	Konya'ya Paskal oğlu zevcesi Teodora	Ziraat Bankası kanalıyla 17 Mayıs 1337
7.000	Yovakim oğlu zevcesine	Ziraat Bankası kanalıyla 20 Teşrin-i sani 1337
2.000	Isparta'ya diş tabibi kerimesi Marika	Ziraat Bankası kanalıyla
2.500	Antalya Hacı Grivil oğlu Andon eşi	Ziraat Bankası kanalıyla
3.940	Antalya Nazillili Madam Tekliki	Ziraat Bankası kanalıyla 19 Mayıs 1338
2.000	Konya'ya Paskal oğlu Teodor'a	Ziraat Bankası kanalıyla
9.558	Nazilli Antalya'da Madam Kadımaki	Ziraat Bankası kanalıyla
1.194	Madam Ibn-i Nikolaki	Ziraat Bankası kanalıyla 20 Mayıs
4.000	Aydınlı Madam Vasilya Vilkeri	Ziraat Bankası kanalıyla 19 Mayıs
1.000	Antalya Destiyani İstanbuli oğlu	Ziraat Bankası kanalıyla 19 Mayıs
3.000	Papa Kostantiye	Ziraat Bankası kanalıyla 18 Mayıs
9.849	Antalya Nazilli Kadımaki Sarraf oğlu	Ziraat Bankası kanalıyla 16 Mayıs

Biz, aşağıda imzaları bulunan Rum efradı muhtelif tarihlerde mukaddes askerlik hizmetine davet olunarak buna icabet etmiş ve kısmen teşekkül etmiş olan inşaat taburlarında, kısmen de askeri sevkiyat ile bir buçuk sene evvel Şark Cephesine gönderilmişizdir. Bugünlerde Sarıkamış hızar fabrikasında istihdam edilmekteyiz. Bu fabrikada tanıdık arkadaşlarımızla beraber üzerimize düşen vazifeyi yapmaktayız. İlaş ve giyim gibi hususlarda diğer askerlerden hiçbir şekilde ayrı tutulmadık. Amirlerimiz tarafından da iyi muamele görmekteyiz. Şu gerçek eşitlikten, iyi muameleler gördüğümüzden dolayı şükranlarımızı muhterem komutanımız hazretlerine de bildirilmesini arz ve rica ederiz efendim.

8 Temmuz 1338/1922

İmzalar

Köyden Efrim oğullarından Bodos oğlu Efrim 312, Niğdeli Mesril köyünden Kolcu oğullarından Yordan oğlu Avram 213, Amasya'nın Kazancılar Mahallesinden Orman oğullarından Mihaili oğlu Aleko 311, Kıdemli Serçavuş Samsun'un Sait Bey Mahallesinden Hiç oğullarından Avram oğlu Yuvan 308, Giresun'un Yağmurca Köyünden İp oğullarından Kostantin oğlu Panayot 313, Giresun'un Akbana Köyünden Sava oğullarından Sava oğlu Bor 306, Niğde'nin Mesril Köyünden Sinan Kenekler oğullarından Viladis oğlu Todor 315, Niğde'nin Haha Köyünden Topçu oğullarından Vabil oğlu Yorgi 306, Samsun'un Kesil Köyünden Demir oğullarından Yorgi Sava 311, Niğde'nin Zengi köyünden Kiracı oğullarından Hristo oğlu İstavri 298, Ordu'nun Baş Mahallesinden İtimos oğullarından Nikola oğlu Sokrat 308, Ordunun Taş Mahallesinden Semerci oğullarından Nikola oğlu Yorgi 313, Muğla'nın Köyceğiz köyünden Dimitri oğullarından Sava oğlu Andon 310, Muğla'nın Rum Mahallesinden Hacı Nikola oğullarından Anastas oğlu Nikola 316, Alaçam'ın

Kara Hüseyin Köyünden Kalis oğullarından Hiristo oğlu Mihail 300, Fatsa'nın Yalı Beyi MAhallesinden Kara Panayot oğullarından İstradi oğlu Niko 317, Maçka'nın Samur Köyünden Küçük Ali oğullarından Yani oğlu Kostantin 315, Tokat'ın Başmeydan Mahallesinden Mirkor oğullarından Sava oğlu YAnko 312, Trabzon'un Karmarum Köyünden Düzenli oğullarından Andon oğlu Anderya 303, Maçka'nın Ulabiye Köyünden Andronikos oğullarından Haralambo oğlu Kosti 297, Ordunun Taşbaşı Mahallesinden Baraško oğullarından Hristo oğlu Panayot 302, Samsun'un Eskikişla Mahallesinden Tomaç oğullarından Anderyani oğlu Nikola 299, Alaçam'ın Çelik Köyünden Simion oğullarından Yani oğlu Yakof 302, Samsun Yakacık Köyünden Kulaksız oğullarından Natyas oğlu Nikola 315, Maçka'nın Zahor Köyünden Küçük Ali oğullarından Yani oğlu Todor 313, Samsun'un Teke Köyünden Panayot oğullarından İstatyos oğlu Teizos 314, Samsun'un Orman Köyünden Yovakim oğullarından Borika oğlu Hristo 312, Samsun'un Teknepınar Köyünden Papas oğullarından İlya oğlu Kosti 299, Tokat'ın Rum Mahallesinden Tokatlı oğullarından Simion, Samsun'un Çilenk Köyünden Andon oğullarından Dimoseni oğlu Sofral 306, Samsun'un Sarbüyük Köyünden Kiroki oğullarından Borika oğlu Manuel 313, Kuşadası Uzun Mahallesinden Keratili oğullarından Andon oğlu Todoru 308, Samsun'un Aşağı Çilenk Köyünden Evcan oğullarından Cami oğlu Yanko 313, Samsun'un Belen Köyünden Karagâvur oğullarından Trandafil oğlu Atesilyanos 312, Fatsa'nın Yalıbeyi Mahallesinden Cebel oğullarından Pavli oğlu Dimitri 301.

SONUÇ

Türk İstiklâl Harbi yıllarında cephe hattında bulunan Hristiyan vatandaşların zaman zaman düşman propagandasına alet olmaları ihtiyati bir tedbir alınmasını zaruri hale getirmiştir. İhtiyati tedbir düşüncesinden hareketle Batı Cephesi Komutanlığı, bunların bir kısmını Yunan propagandasından uzak olan bölgelere mecburi ikamete tabi tutmuştur. Mecburi ikamete tabi tutuldukları bölgelerde iş gücü tutan bu kişiler aileleri ile de serbestçe haberleşmişler, para göndermişler, onlardan gelen para vs.'yi de muntazam olarak alabilmişlerdir. Bu yazımızda yer alan mektuplardan da anlaşıldığı üzere iskan edildikleri yerlerde de rahat bir şekilde faaliyetleri sürdürmüşlerdir. Savaşın ağır şartlarına rağmen, insani boyutu dikkate alan Batı Cephesi Komutanlığı bu tedbiri alarak hem Hristiyan vatandaşları düşman propaganda ve etkisinden kurtarmış, hem de Türk ordusuna karşı arkadan gelebilecek olan muhtemel saldırıları yani beşinci kol faaliyetlerini önlemiştir.